

mlp

20—10—22

INFORMACE

festivalová placka

Všichni účastníci Mezinárodního festivalu poezie obdrží při prezenci festivalovou placku.

Ta opravňuje její držitele ke vstupu na doprovodné programy přehlídky (*koncert skupiny Hm... 20.10.; inscenace Baletky 21.10.; koncert folkrockové kapely TVL Band 21.10.*).

Mimo doprovodné programy, které jsou pro veřejnost placené, má držitel placky také možnost navštívit výstavy v galeriích v areálu zámku Žerotínů. V Muzejním a galerijním centru je možno navštívit výstavu **Kovozávody Semily hravě i zdravě** v 1. patře zámku Žerotínů a Valašský výtvarný salon MMXXII v přízemí zámku. V Galerii Kaple na druhém nádvoří, je k vidění **instalace Petra Duba** nazvaná Bůh si to žádá a v Galerii Sýpka, taktéž na druhém nádvoří vystavuje sochař a malíř **Aleš Novák**. Výstavu nazval A ztichlo celé nebe.

ubytování

Po dobu konání festivalu vám zajišťujeme ubytování v našich ubytovacích zařízeních, a to v **Zámeckém penzionu**, který se nachází ve druhém a třetím patře zámku Žerotínů. A dále také v **Penzionu Valmez** u Letního stadionu TJ na (*Žerotínova 1591, Valašské Meziříčí*) cca 1,7 km pěšky.

- ubytování v Zámeckém penzionu vhodí klíče do poštovní schránky z venkovní strany dřevěných dveří (při vstupu na druhé nádvoří – parkoviště),
- ubytování v Penzionu Valmez při odjezdu vhodí karty od pokojů do schránky u hlavního vchodu.

S jakýmkoliv problémy se můžete kdykoliv obrátit na organizátory festivalu, kteří se vám budou snažit obratem pomoci.

Přejeme Vám krásný pobyt ve Valašském Meziříčí.

Jedna z možných tras do Penzionu Valmez

mfp.kzvalmez.cz

HARMONOGRAM FESTIVALU

čtvrtek 20. října

Divadelní kavárna

15:00 prezence účastníků

M-klub

20:00 zahájení Mezinárodního festivalu poezie
Koncert skupiny Hm...

pátek 21. října

M-klub

08:30 zahájení a předrecitace; I. kategorie /1–8/
přestávka
09:45 I. kategorie /9–15/
přestávka
10:45 I. kategorie /16–22/
přestávka
11:45 I. kategorie /23–29/
přestávka
14:00 II. kategorie /1–8/
přestávka
15:00 II. kategorie /9–17/

Freskový sál (1. patro zámku Žerotínů)
18:45 losování 2. kola soutěže

Velký sál

19:00 **Baletky — Spitfire Company** Multimediální scénický projekt Miřenky Čechové

M-klub

20:30 **TVL Band** koncert folkrockové kapely

sobota 22. října

M-klub

09:00 soutěž I., II. kategorie /2. kolo/
Rozpis bude vyvěšen na informační tabuli.

Freskový sál (1. patro zámku Žerotínů)
14:00 roborový seminář pro 2. kolo

M-klub

18:30 **závěrečný večer** – vyhlášení výsledků,
přehlídka vítězů, slavnostní zakončení
19:30 posezení při muzice

Časy jsou orientační,
mohou být změněny.

Vítejte, vypravěčové

připravil
Erik Zabrucký

Písku, jenž se dere skrz skulinu přesýpacích hodin, vskutku nedochází dech, a pár zrníček nám troubí na poplach, že dozrál čas vyměnit hospodský tlach za slova vznešenější, múzami políbená.

Múzy. Jak zvukné slovo, když jím zakroužíte rty... Kde se vzalo? Stačí tytéž rty našpulit, pořádně se nadechnout a rozfoukat majestátní hromadu písku, v níž tone minulost. Po nespočtu fouknutí najednou můžete zvolat – Tu se vzalo! Jako by rázem ožili antičtí vypravěči, dosud umlčovaní písečnou haldou času. A s nimi i jejich poiesis, tedy tvorba, jejich bohové a hrdinové, příběhy o slávě a pýše... A když rukou oprášíme od nažloutlého zrní času i horu Parnas, objevíme i divé Múzy, za jejichž polibkem by se pachtil kdejaký vandrák. Není divu, když dcery mocného a chlupatého Dia s bohyní paměti Mnemosyné daly jméno muzice, muzeím i múzickému umění...

Hle! Parnas, domov našich múz, je prázdný! A vypravěči? Taky jsou fuč! A bohové na Olympu schovávají se za říjnový mrak... Tolik práce nám dalo písek rozfoukat, odhrnout, a jeden bludný okamžik – a je všechno pryč!

Když vtom! Na rameno ťuká muž v okřídlených sandálech, že má důležité psaní. Antický pošták nečeká na odpověď, a je fuč. Úžas ze setkání s Hermem střídá překvapení, co je naškrábáno řeckými klikyháky na svitku (naštěstí Hermes přiložil i překlad):

*Zbytečně se namáháš,
člověče zítřejší...
Náš svět nezemřel,
i vás stále těší,
jak na chvíli's ho zřel.
A jako správný Řek,
hádanku bych ti teď řek:
Kde teď přebývají,
múzy, jež polibky dávají?
A co vypravěči,
již vedou moudré řeči?*

*Zbytečně se namáháš,
člověče zítřejší...
Múzy na pouť si vylétly,
vypravěče na ní těší,
aby verše jenom kvetly.
Setkáš se s nimi brzičko,
ač změnili se maličko –
místo tuniky košili,
co až v Asii ušili,
místo poutní hůlky,
klíčky od pojízdné plechovky.
Setkání se blíží,
v polis, kde dvě řeky
se k sobě klíží,
v sklípku, co zní věky
hlasy divých múz,
i ty promluvit zkus!*

Člověk zítřejší se pousměje, zamkne auto, ošatí se čistou košilí, a přijde vyhlížet ty, kteří nakonec po vzo-ru Persephoné klesnou do podsvětí, aby ho prozářili stále invenční řečí múz. A budou to vypravěči, stejní, jako tehdy, a přesto čímsi jiní. A pod oslavou povzná-šejících slov pomalinku zapadáme i my pískem z přesýpacích hodin... Ale nebojte, pomalinku...

Vítejte, milí vypravěčové, vítejte, milé múzy!

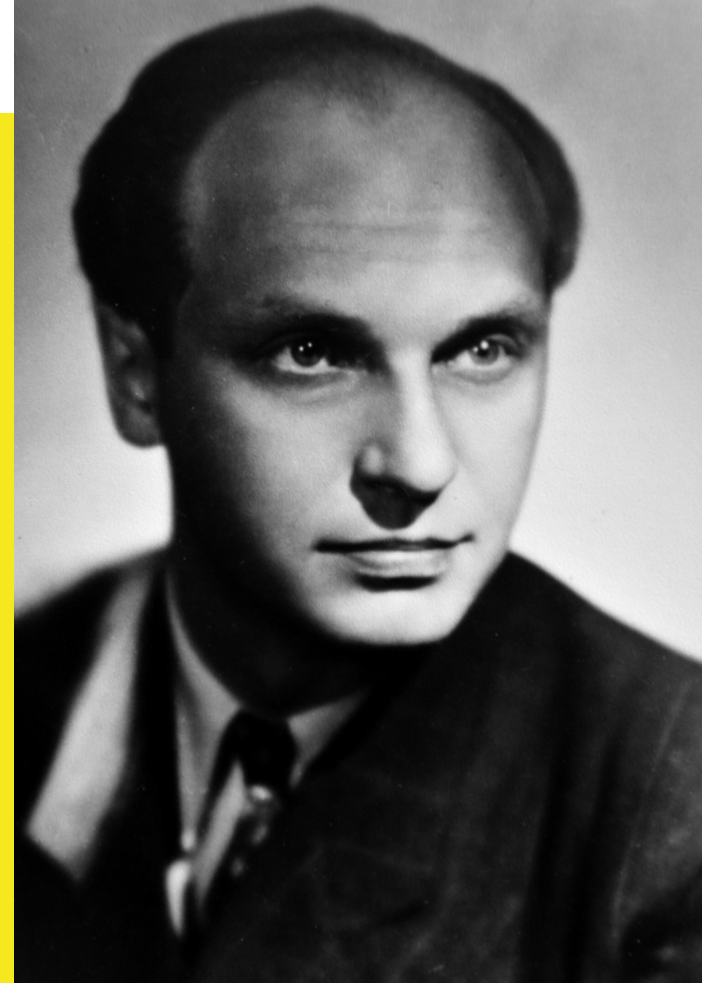
100 let

LADISLAV NEZDAŘIL

(8. února 1922 – 15. ledna 1999)

Ladislav Nezdařil byl středoškolský profesor, germanista a překladatel z Rožnova pod Rahoštěm – Tylovic. Bývá považován za nejlepšího valašského básníka. První dvě sbírky – Tiché lásky (1943) a Talisman (1945) – vydal pod pseudonymem Jan Sutnar. Největší úspěch ale dosáhl se sbírkou ohlasové a reflexivní lyriky Horní chlapci (1. vyd. 1968), která byla inspirována rodným Valašskem a zdařile v ní propojil moderní básnický projev s prvky valašského nářečí. Vyšla ve čtyřech vydáních, její básně byly mnohokrát zhudebněny různými interprety a stala se inspirací pro několik televizních, divadelních i rozhlasových pořadů.

Nezdařil sám si ještě více cenil svých vědeckých prací, které shrnul v životním díle „Česká poezie v německých překladech“ (1985). Tuto rozsáhlou studii o překladech české poezie do němčiny v letech 1819–1939 považují germanisté za dílo jedinečné a dosud nepřekonané.

mfp

Jiříkovo vidění

V Jak jsem potkal Horní chlapce

připravil
Jiří Jurečka

V tomto roce slaví valašská poezie jedno velké výročí. Právě před sto lety se narodil Ladislav Nezdařil, básník starého Valašska. V roce 1968 vydal ikonickou sbírku Horní chlapci, kterou v dalších vydáních postupně rozšiřoval, a přestože se zdá být zakořeněná v našem kraji, podařilo se mu s ní prosadit v celé zemi – dokonce i na Slovensku. Pro regionální poezii neobvyklý úspěch. A protože i pro mě znamená Ladislav Nezdařil kus profesního života, něco se o něm v letošním Vidění dozvíte.

Bylo to někdy ve 4. ročníku na výšce, když jsem hledal téma na diplomku, a čistou náhodou se mi dostalo do ruky čerstvě vydané CD mladého muzikanta Tomáše Kočka, které se jmenovalo Horní chlapci. Tak mě zaujalo, že jsem se začal zajímat o autora textů – všechny napsal jakýsi Nezdařil. Skončilo to tak, že jsem o tomto autorovi napsal diplomovou práci a v průběhu psaní jsem redakčně připravoval 4. vydání jeho životní sbírky Horní chlapci. O té si ale víc řekneme zítra; Nezdařila lidé často vnímají právě jako básníka této jedné sbírky, tak vám teď zkusím přiblížit jeho první dvě sbírky, které jsou dnes už úplně neznámé.

První básně Nezdařil publikoval už od sedmnácti let ve studentských časopisech pod pseudonymy Jan, Jiří nebo Pavel Sutnar. Maturoval o dva roky později, v roce 1941, kdy už byla v plném běhu 2. světová válka, takže nemohl nastoupit na vysokou školu (všechny

byly od roku 1939 uzavřené). Doplnil si tedy aspoň základní pedagogické vzdělání a devět měsíců se „skrýval“ na základních rožnovských školách, aby se vyhnul převelení na nucené práce do Německa.

Tomu nakonec neutekl, ale těsně před tím, než byl odvelen do Osvětimi, stihl ještě předat nakladateli svou básnickou prvotinu. Vyšla v roce 1943 pod názvem Tiché lásky a pseudonymem Jan Sutnar. Není to žádné převratné dílo, spíš místy ještě naivní a emotivní ohlas tehdejší moderní poezie, plný melodických dojmů a citových vjemů. Nezdařil později rád přiznával vliv prvních knih Ivana Blatného i Šrámkových smyslových orgií.

Jsou to především ohlasy studentských let, oslava života a mladých lásek s touhou vyjádřit své pocity a životní postoj. Přesto už rozeznáme předzvěst pozdějších básnických postupů a také zjevné náznaky talentu. V první, lyričtější části sbírky převažují snivé milostné verše s výraznou melodickou linií, pravidelnou stavbou a takřka pravidelným rýmem, v druhém oddílu už přibývají vážnější témata.

Typicky nezdařilovský je už v této sbírce obraz dětství – toho krásného času pohádek, navždy ztracených pro život dospělého člověka, třeba v básních *Pohádka v zahradě, kde se šerí* (význam toho „šeření“ v roce 1943 není třeba vysvětlovat) nebo *Píseň o tom, co už není*:

Píseň o tom, co už není

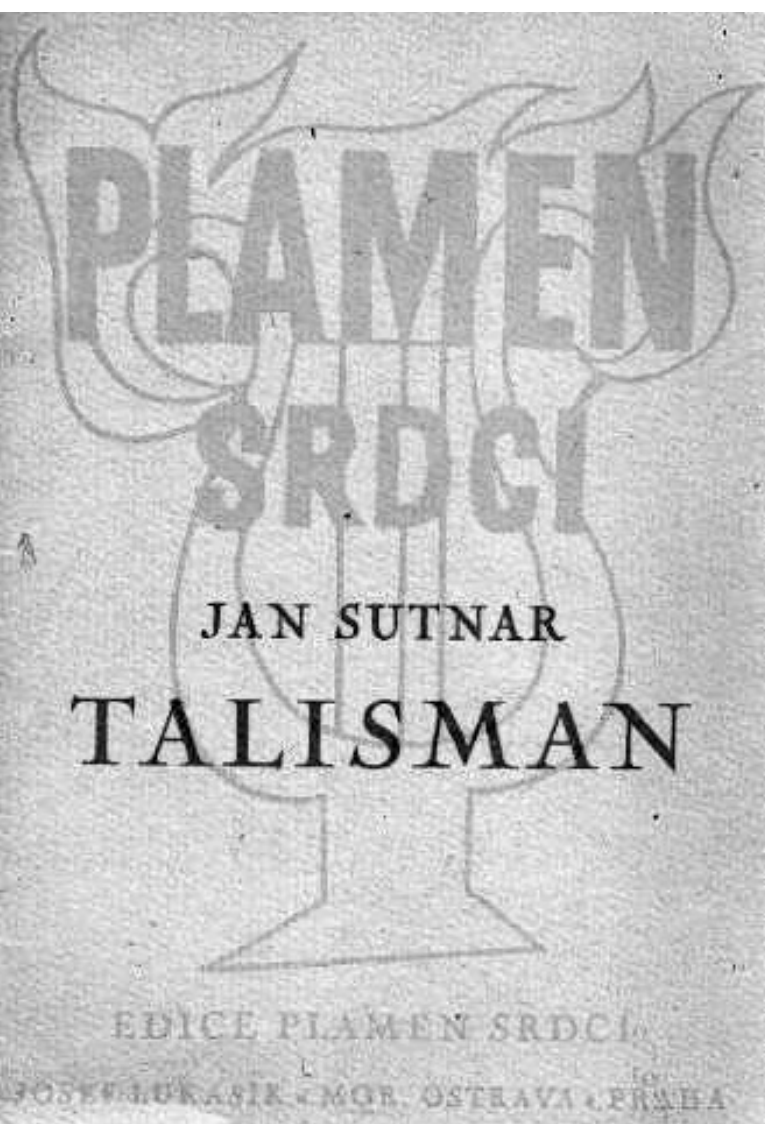
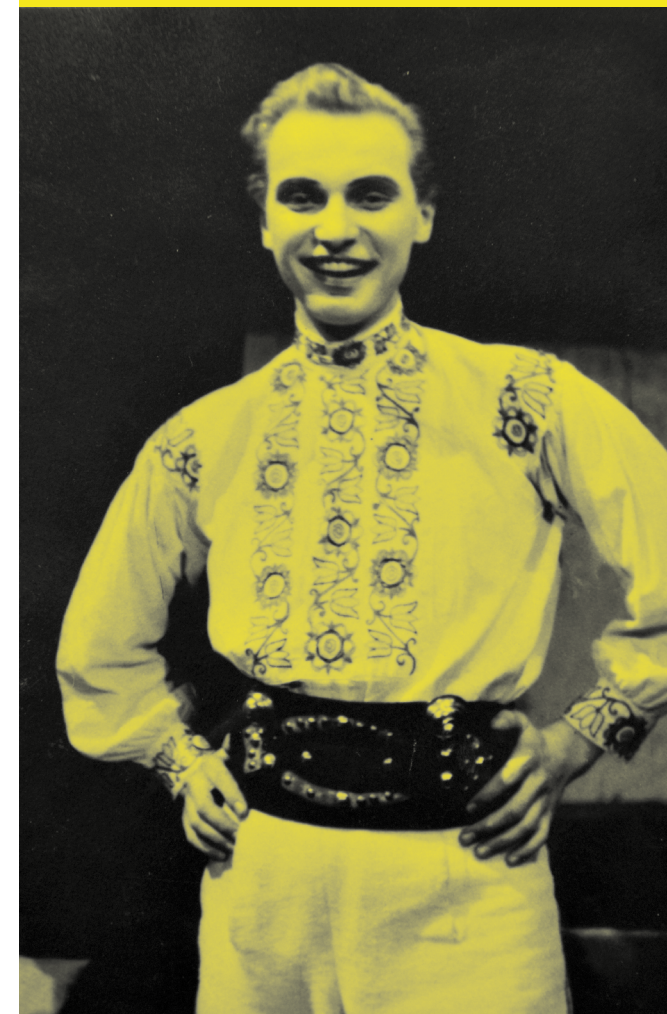
*Znám louky s tichým, zamlženým šerem,
lahodný cvrkot jar, zamženi dívčích jmen,
Markétky, jež se kloní nad jezerem
a v pleti nesou vlhký, čistý den.*

*Znám zlatá města, v kterých zvolna tmí se
a za žlutými okny tiše padá sníh,
když večer s hvězdou na stříbrné míse
přinese praskot loučí rozžatých.*

*Znám lampu barevnou v sedniče pohádkáře,
z níž věta vytéká jak něžný tanec víl
a tichounce si sní na hebké, zlaté páře
o princi neznámém, který ji políbil.*

*A tichounce si sní na hlase somnambula,
na plátku šípkovém, jež vítr s úst jí svál –
To někde u kamen zavoní prudce smůla:
Byl jednou jeden starý král.*

Ve volném čase Ladislav Nezdařil režíroval představení rožnovského ochotnického divadla, v některých i sám hrál: na snímku v roli rytíře Des Grieux v Nezvalově dramatu Manon Lescaut (1942).

V době, kdy knihkupci začali tuto sbírku prodávat, už ale byl Nezdařil totálně nasazen na nucené práce v nehezky známém koncernu IG Farben v Osvětimi. Není třeba zdůrazňovat, jaká škola života to pro jedenadvacetiletého kluka byla ani jaké měl štěstí, že se vůbec v lednu 1945 vrátil domů, i když s poškozenými plícemi. Vystavoval se navíc značnému nebezpečí organizováním korespondence vězňů s domovem – nehledě k tomu, jak nevhodný pro životní funkce byl samotný pobyt v táboře známého jména.

Během nedobrovolného pobytu v Osvětimi postupně sestavoval druhou sbírku *Talisman*, básnickou reakci na ubíjející strach a beznaděj v koncentračním táboře. Věnoval ji své matce, která pro něj znamenala symbol bezpečí, domova a života v době věznění. V básních utíkal z beznadějně reality do krajín domova, představoval si drobné věci všedního života na Valašsku a vybavoval si, jak tam asi vypadá krajina v současném ročním období.

Po této melancholické procházce krajem vzpomínal v druhém oddílu sbírky na rodný dům a vyvolával si představu staré matky, volně inspirovanou slavnou básní Františka Halase o starých ženách. Nejsilnější částí jsou tři sloky na předposlední straně, ve kterých oslovuje osamělou a opuštěnou matku s nejistotou, jestli ji ještě někdy uvidí:

8

*Mohla jste mi dát jenom šňůru pláče,
šňůru svých těžkých ran
s perlami bídy, slz a otčenáše –
díků za ten talisman!*

*Jak vítr jsme se všichni rozvanuli
do široších cest,
zestárlý příliš za humnami úly
i rodná ratolest.*

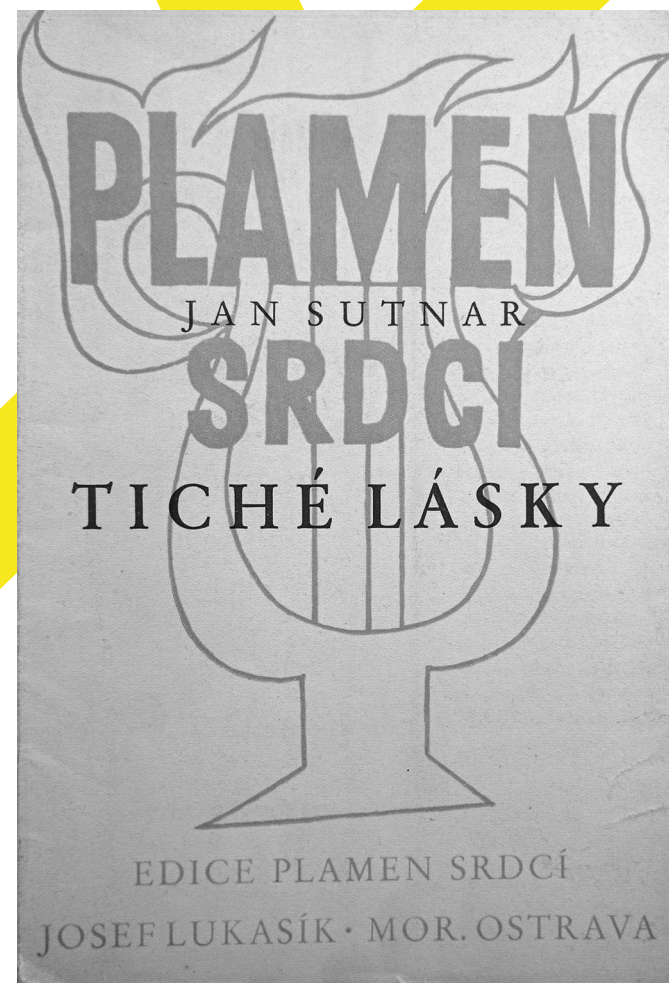
*Snad ještě někdy v zpívajícím blesku
zasvitne domov nám.
Mohla jste mi dát jenom šňůru stesků –
Díků za ten talisman!*

Obálka sbírky *Tiché lásky*

Talisman „s perlami bídy, slz a otčenáše“ se stal hlavním motivem sbírky – symbolizoval matčin boj o lepší život svých dětí, rodičovské odříkání i výchovu ke křesťanským hodnotám. Melodičností a smyslovostí *Talisman* navazuje na *Tiché lásky*, obě sbírky jsou abstraktnější a lyričtější než pozdější *Nezdařilova* poezie. Zvláště v *Talismanu* už ale najdeme několik míst, která přímo předznamenávají motivy pozdějších básní z *Horních chlapců*:

*Už nebudete pro mne hledat za tmy
květ s mocí čarovnou,
u lůžka bdít a těžce pomáhat mi
vyléčit nemoc zlou.
(Talisman)*

*Nebudú ně už za púlnoci
trhať ňať čarovnú,
u loža stát a z černé noci
vyháňat horkosť zlú.
(Horní chlapci)*

doprovodný
program

**20.10.2022
20:00 M-klub**

Hm...

Hm jsou na české scéně zajímavým úkazem kapely v pravém slova smyslu kultovní. Přestože vlastně po celou dobu existence (už od roku 1994) hrají mainstreamové písničky, ke skutečnému mainstreamovému publiku nikdy neprošli, jsou součástí alternativní scény.

Zakladateli kapely jsou dva multiinstrumentalisté, proslulí vlastně v jiných oborech, než je působení v Hm. Vystudovaný skladatel Marek Doubrava patří k vysoce respektovaným autorům scénické divadelní hudby a je také někdejší dlouhodobým kytaristou Tata Bojs. Viktor Ekrt je filmovým zvukařem, několikaletým nominantem na ocenění Český lev a držitelem tohoto ocenění za film Masaryk.

Dalším multiinstrumentalistou kapely, který v ní působí jako všestranný dechač, je Filip Nebřenský, působící jinak v několika projektech hrajících inteligentní písničky pro děti a také autor divadelní hudby. Nejčerstvějším členem souboru je pak bubeník Jaroslav Noga.

Skupina Hm byla od svých počátků známá hlavně tím, že zhudebňovala českou poezii. Ovšem žádné undergroundové básníky, naopak, ryzí klasiku, místy vysloveně čítankovou: Jaroslava Seiferta, Josefa Kainara, Jana Neruda, Fráňu Šrámka, Antonína Sovu, Jiřího Wolkeru, Jiřího Ortena, Františka Gellnera, Ivana Blatného nebo Františka Hrubína.

9

Naděje, soucit, útěcha

připravila
Karolína Vlčková

„*Tíživé starosti se mírní poezií.*“

Quintus Horatius Flaccus

Umění, ať už jakékoli, hudba nebo divadlo, či poezie, je lék. Léčí lidské emoce. Ukazuje nám, jaké by to bylo kdyby. Dává nám pocítit štěstí i štěstí z neštěstí. Může nás rozesmát, rozplakat, utěšit, naštvat i uklidnit, dát nám naději a sílu zítra vstát. Když je člověku nejhůř, cítí strach, nejistotu, obavy, je právě umění to, co mu poskytne přístřeší. Všichni jsme jenom lidi, zmítaní emocemi. Také máme radost, také máme strach. Dobře víme, co znamená bát se. Možná ne, bát se o život, ale jiné formy strachu potkáváme dennodenně. A tak cítíme s utrpením druhých, protože dobře víme, že jednou bychom stejně jako oni mohli sedět klepající se strachem v krytu nebo stát se samopalem ve vypáleném městě.

„Tady slunce / Tam bomby
Zde mír / Tam slzy
Tady budoucnost? / Tam hrůza!
Kam jdeme?“
Lojze Wieser

Někde tam na východě je teď hromada vyděšených lidí. Ztrácí půdu pod nohama a počítají, kolik dní už strávili v pekle. Touží po míru, po zpěvu ptáků. Nyní mají jen nejistotu a ticho přerušované ostrými výstřely. A co my takhle daleko od carských tažení? Co můžeme dělat my? Asi nedokážeme sebrat na půdě pušku po dědečkovi a vyjet na frontu, neumíme řídit tank, nebo odpálit raketu. Přesto se snažíme ze všech sil. My posíláme charitativní dary a umělci řvou. Mnoho velkých děl vzniklo jako reakce na válku, vzpomeňme například Picassovu Guerniku. Nyní, stejně jako v minulosti, zaplavilo svět umění téma válka. Po celém světě probíhají dobročinné aukce výtvarného umění. Hudebníci skládají písně pro Ukrajinu. V dubnu letošního roku například Pink Floyd vydali první píseň po dvaceti osmi letech s názvem „Hey, Hey, Rise up!“, nebo český zpěvák Tomáš Klus složil píseň „Ukrajino“. Dále pak v květnu proběhl v kyjevském metru koncert irského zpěváka Bono Voxe ze skupiny U2, který zároveň napsal kontroverzní báseň o ukrajinsko-ruské válce. S další básní, která zaplavila sociální síť, přišel

rakouský autor a nakladatel Lojze Wieser.

Poezie ve válečném období samozřejmě není jen kvítkem útěchy, jenž podávají soucitné ruce nezainteresovaných národů. Poezie může být zároveň šípem vystřeleným proti tyranovi. Takovouto zbraní se stala zhudebněná báseň Nikdy nebudeme bratry. Anastazia Dmytruková báseň složila po ruské okupaci Krymu v roce 2014, její zhudebněná podoba se však nyní stala jakousi hymnou ukrajinského odporu. Zatímco v době vzniku byla píseň jako naše Tak vás tu máme od Karla Kryla, nyní se stala novodobým ukrajinským Kdož sú boží bojovníci.

Už nikdy víc my bratry nebudem
Nemáme matku stejnou ani zem
Vám chybí touha žít jak svobodní
A my nechceme být vaši nevlastní
Nazvali jste se sami staršími
a nás mladšími, ne však vašimi
Tolik vás a, žel, jen bez tváří
Vy jste obrovští – my zas s kuráží
Máte vše, a přesto tisknete
svoji závistí se sami dávíte
„Vůle“ slovo vám je zřejmě neznámé
Vy jste od dětství v okovech zakutí
Z domova znáte jen: „mlčet nad zlato“
a my zas koktejly, co dělá Molotov
v srdcích proudí nám krev vpravdě horoucí
čím že nám máte být blízcenci?
My v očích zbabělost nemáme
a třeba bezbranní, nikdy se nevzdáme
My už jsme dospělí a plní směrlostí
můžem i snajperům čelit dál s hrdostí
Ač třeba do kleku nás srazili
my se vzpřímili a vše zas spravili
A když pak krysy z děr se objeví
ony krví svou samy se umyjí
Posílají vám svoje kázání
a my právě teď zažehnem povstání
Pro vás car, pro nás demokracie
My nikdy víc vám bratry nebudem

Spomienka na Zuzanu

připravili
Soňa a Peter

Sú udalosti prchavé a tie druhé. Nemenné. No môžu zmeniť všetko.

Obeťou dopravnej nehody sa v septembri tohto roka v Spišskej Novej Vsi stala mladá, talentovaná a nádejná študentka Akadémie umení v Banskej Bystrici Zuzana Ogurčáková.

„Talentované žieňa, ktoré bolo svojou pracovitosťou a pozitívnym prístupom k životu príkladom pre mnohých rovesníkov, nestihne už naplniť svoje sny v umení, v láske, v živote...“ napísala na sociálnej sieti jej pedagogička z Fakulty dramatických umení Zuzana Budinská. Bola počas troch rokov štúdia jednou z najtalentovanejších poslucháčok herectva Akadémie umení, Fakulty dramatických umení, ktorá svojou zrelou osobnosťou obohatila mnohé divadelné produkcie a bola víťazkou viacerých súťaží v umeleckom prednese. Ešte vlani stála na doskách, ktoré znamenajú recitátorský svet vo Valašskom Meziříčí a získala tu 3. miesto v II. kategórii MFP. Pristavme sa, spomeňme si...

Zuzana Ogurčáková bola jedným z najtalentovanejších zjavov, ktoré som zachytila v uplynulej recitátorskej a hereckej sezóne. Jej minuloročný výkon na Valmeze stále vo mne rezonuje, skrátka ani po čase nezanikol. Zuzana bola jedinečná interpretka. Veľmi dobre si pamätám, ako recitovala od Jany Beňovej Kam do mesta i montáž básní od Miroslava Válka. Napriek tomu, že bola mladou ženou, nosila v sebe akúsi starú múdrosť, hlboký vnútorný myšlienkový svet a výstižný humor, ktorý dokázala výborne využiť vo svojom interpretačnom umení. Bola majsterkou strihu a citlivou tvorkyňou atmosféry na javisku.

Zuzana Budinská povedala, že po smrti Zuzky Ogurčákovovej jej došlo, ako veľmi bol prednes Kam do mesta od Jany Beňovej prepojený s realitou. Nakoniec sa jej stali osudnými práve tie „čiary, po ktorých sa mestom pohybovala“. Vždy si vyberala texty, ktorými reagovala na aktualizčné momenty a mala citlivú mieru pre pretavenie svojich emócií do textu. Mohla zvládnuť akúkoľvek paľketu v umeleckom prednese. „Celé leto sme pracovali na baladách Žltá lalia od Jána Bottu, Vodník od Karla Jaromíra Erbena a Ferlinghettiho Lunapark mysle na festival Melodram (<https://melodramfest.cz>). Pravidelne sa zúčastňovala Mezinárodného festivalu poezie vo Valmeze aj Poděbradských dní poezie, nahovorila básne na CD Generácia nula, pracovala v dabingu, hosťovala v rôznych džezových formáciách a bola výrazná nielen v herectve, ale aj v speve. Bola všestranná a nebála sa púšťať do náročných umeleckých disciplín. Za dvanásť rokov svojej pedagogickej praxe som stretla možno päť takých ľudí, ako bola ona, ktorí boli nielen zdatní umelci, ale aj výrazné osobnosti.“

Pamätám si, že na minuloročnom MFP vo Valmeze bola Zuzana prítomná spolu s Evou Gribovou:

„So Zuzkou sme okrem prehliadky zažili trhy pred zámkom, kupovali sme si tradičné české potraviny a kávu v kaviarni, pretože Zuzka mala kávu veľmi rada, koncert, tanec s porotcami. A zažili sme spolu krásny festival s rodinnou atmosférou. Stále sme si hovorili, že sa sem vrátíme aj na ďalší rok. No, už to nebude možné.“

Dňa 15. novembra v podvečerných hodinách bude podujatie, ktoré organizuje Generácia 0 v spolupráci s Akadémiou umení v Banskej Bystrici a Štúdiom tanca v Banskej Bystrici ako spomienku na Zuzanu Ogurčákovú. Básníci z Generácie 0 zložili po smrti Zuzany Ogurčákovovej básne pre ňu (Janka Olejová-Kolko, Marcel Perencár a Marcel Páleš – Som chodec). Téma nezmyselných smrť v dnešnom svete až mrazivo rezonuje, a preto si podujatím chcú pripomenúť váhu ľudského života.

Vždy sme tu trocha i za tých, ktorí tu už nie sú.

Akoby sme za nich chceli chvíľu dýchať. A recitujeme ako o život.

V hľadisku sedia i anjeli.

Peter Milčák

12 Poézia je písaním
na život a na smrť

připravil
Peter Zemaník

Na jar 2022 som v Denníku N zaregistroval a s veľkým potešením si prečítal skvelý rozhovor Patrika Garaja s mojím kamarátom Petrom Milčákom, básnikom, literátom, drevorubačom i zakladateľom vydavateľstva Modrý Peter, ktoré tento rok oslávilo tridsiate výročie. O to viac som sa potešil, keď som sa dozvedel, že bude pokračovať aj vo svojej porotcovskej anabáze – tentoraz na unikátnom MFP. O dôvod viac, vrátiť sa k rozhovoru a rozvinúť ho.

”

Kedy si sa stal básnikom, to až také podstatné nie je. Ale, kedy si sa stal drevorubačom?

Práve naopak. Tieto dve veci sa od seba nijako nedajú oddeliť. Čokoľvek som v živote robil, ukladala sa vo mne neopakovateľná individuálna skúsenosť so svetom a sebou v ňom, ktorá je pre každého autora bezpodmienečným predpokladom pre vznik básne. V skutočnosti neprestajne píšem aj v dlhších obdobiach, keď na papier neuložím ani jediný verš. Autor totiž nie je autorom iba v tej výnimočnej a stále trochu záhadnej chvíli zapisovania budúcej básne, ale celkom rovnocenne aj vtedy, keď sa venuje praktickým stránkam života. Keď spomínaš drevorubačstvo, máš asi na mysli moje kanadské obdobie. Koncom 90-tych rokov som zo Slovenska utiekol pred mečiarizmom. Zvyknem vraviť, že vydávať knihy bol najlepší nápad, aký som dostal, hneď po ňom, bol nápad odstahovať sa do Kanady a tesne na treťom mieste nápad vrátiť sa z Kanady späť na Slovensko. Takmer štvorročný pobyt tam považujem za jednu z najpodstatnejších skúseností vo svojom živote. Získal som možnosť v úplne novej, neznámej a špecifickej situácii lepšie spoznať samého seba. A v istom zmysle to bolo obdobie, ktoré ma zásadne formovalo. Mal som možnosť pracovať v dynamickej americkej firme zameranej na vytváranie elektronických obsahov, učiť ako zastupujúci učiteľ na strednej škole, ale živiť sa aj manuálnou prácou pri rekonštrukciách interiérov stavieb. Tam som zistil, že fyzická práca ma očisťuje, ale nevedel by som ju robiť celý život. A naplnil som aj jedno predsavzatie: na čas som sa stal kanadským vydavateľom – v edícii Contemporary European Poetry som vydával zbierky európskych básnikov v angličtine, okrem iného aj prvé vydanie vybraných básní Jana Skácela v angličtine Banned Man v preklade Ewalda Osersa. Knihu sme uvádzali spolu s Josefom Škvoreckým v Toronte v malom kníhkupectve This Ain't Rosedale Library na Church Street. V Toronte som pochopil, že neviem žiť bez slovenčiny, ani bez života na Spiši. A to píšem s vedomím, že som beznádejne zamilovaný do kanadskej prírody, špeciálne do Algonquinského parku v Ontáriu, kde sa cítim šťastný. Tento kus naozajstnej divočiny je zvláštny aj tým, že v ňom pôsobil ako ranger a zároveň umelecky pracoval zakladateľ moderného kanadského maliarstva Tom Thomson (1877). Už niekoľko rokov sa usilujem ísť po jeho stopách, bol som aj pri jazere Canoe lake, kde sa utopil za nevyjasnených okolností 8. júla 1917. Uprostred tejto krajiny som pochopil, že jediný človek stojaci sám za paletou v ľudoprázdnej divočine musí najprv uvidieť seba v stromoch, vodách a kameňoch, aby sme aj my mohli uvidieť tie stromy, vody a kamene nie ako opis skutočnosti, ale ako spôsob bytia. Venoval som mu aj tento svoj text:

Canoe Lake

Nad hladinou letí zlatá vážka.
V mozaike oka sa jej ukladá
olejová krajinka a strieda v nej
obraz jazernej krajiny.

Kým štetec dorazí na plytčinu
a paleta dopláva na druhý breh,
obraz v oku vážky sa uzavrie a
v lete 1917 nastane večnosť.

Máš svojich obľúbených básnikov? A prečo by sme sa mali vôbec zapodievať poéziou?

K obľúbeným patrí napríklad Ján Buzássy. Je to už klasik a zároveň autor, ktorý mi ako prvý prejavil dôveru. Bol prvým z významných básnikov, ktorý vyšiel vo vydavateľstve Modrý Peter. Asi pred pol rokom ma požiadal, či by som mu nevydal súborné básnické dielo. Veľmi ma táto ponuka potešila a dohodli sme sa, že by malo vyjsť v dvoch zväzkoch. Prvý by mal obsahovať jedenásť kníh vydaných do roku 1989, bude mať okolo sedemsto strán. Od poézie očakávam nejaké pohnutie. Básne by mali byť zásadné, nemali by vznikať len tak. Poézia je písaním na život a na smrť. Väčšina básní nie sú rozsiahle texty. Ak však ide o poéziu, ktorá má ambíciu vypovedať zásadné veci o skutočnosti alebo ju nejako meniť či posúvať, tak v nej môže byť toľko významu, koľko sa nezmestí ani do niektorej objemnejšej prózy. Preto by som k tomu takto vôbec nepristupoval. Báseň si síce prečítate rýchlo, ale môžete ju v sebe otáčať celý deň i oveľa dlhšie. Navyše dobrý text odoláva a kladie odpor. Ani pri skúsenom čitateľovi ešte nemusel nastať čas na čítanie konkrétneho textu. Môže ho odložiť a už sa k nemu nikdy nevrátiť. Alebo pocíti, že v ňom čosi je, a po nejakom čase – s väčšou osobnou skúsenosťou – sa k nemu vráti. A uvidí niečo, čo dovtedy nevidel.

Poézii pripisuješ hodnotný a silný vplyv. Prečo sa teda nachádza na okraji záujmu? Je to preto, že je do nej ťažšie preniknúť a vyžaduje si väčší výkon na strane čitateľa?

Jednoznačne to s tým súvisí. My predovšetkým zažívame krízu čítania. Je to už dlhodobý jav a súvisí s tým, ako sa vyvíja spoločnosť a aké umenie sa propaguje

13

v médiách. Súvisí to aj s používaním mobilných telefónov či s existenciou sociálnych sietí. To všetko vytvára jeden celok, ktorý prispieva k prehlbovaniu krízy čítania. Táto otázka je však pekná v tom, že smeruje na problémy s čítaním poézie. My tu však máme oveľa väčšie výzvy – napríklad čítanie s porozumením u stredoškôľakov. Oni často nerozumejú obyčajnému textu, nieto ešte básni. A ak niekto nerozumie tomu, ako má užiť liek alebo ako sa má správať v nejakej situácii, tak nemôže porozumieť textu, v ktorom sa slová používajú.

Akým spôsobom čítaš poéziu?

Čítanie poézie je pre mňa bytostnou potrebou. Potrebujem ju čítať tak, ako potrebujem jesť alebo dýchať. Nechcem, aby to vyznelo pateticky, ale takto sa to u mňa vyvinulo. Môj starší brat Marián čítal poéziu, čo som už ako dieťa registroval. Keď sa mi však ako prvá dostala do rúk kniha básní Jána Smreka, vôbec na mňa tie texty nezapôsobili. Potom som vďaka Mariánovi mohol čítať Kvety zla Charlesa Baudelaira a to bol bod zlomu. Zrazu som zistil, čo poézia môže byť. Že mi môže povedať veci, ktoré mi takýmto spôsobom nepovie nič iné.

Pamätám si, keď som ako prvák na gymnáziu išiel v Levoči do kníhkupectva, kde mali vo výklade novú zbierku Štefana Moravčíka Tichá domácnosť. Niesol som si ju domov ako nejaký poklad. V podstate odvtedy systematicky sledujem slovenskú poéziu. A keďže ju aj vydávam, tak čítam veľa rukopisov. Mám autorov, ku ktorým sa vraciam, čítam ich texty opakovane, pretože verím, že mi s odstupom času môžu priniesť čosi nové.

Takto som ako veľmi mladý narazil aj na jednu poetku, ktorej básne mi najprv nič nehovorili. Pritom som vedel, že je to významná autorka. Bola to Sylvia Plath. Jej knihu som zasunul do police a ležala tam možno desať rokov. Potom som ju vybral a zrazu v nej boli celkom iné básne. Po rokoch sa mi takto otvoril text, ktorý je pre mňa zo súčasnej poézie jedným z najklúčovejších.

Kto je podľa teba najlepší súčasný slovenský básnik alebo poetka?

Ivan Štrpka.

Prečo?

Je obdivuhodný v tom, že už desaťročia píše básne, ktoré pretrvávajú. Pokojne siahnite po nejakej básni z jeho debutu a nebudete veriť, že od jej vydania uplynulo viac ako polstoročie. A ako keby bol čoraz lepší, videl viac a hlbšie. Jeho rukopis je výsostne autentický, stále prekvapuje a vyráža dych, lebo jeho interpretácia sveta je natoľko osobitá, že ho dokáže meniť. Myslím si, že Štrpku po celý čas zaujímal iba to, čo sa ozývalo z hĺbky jeho vnútra, že tomu bezvýhradne uveril a že

urobil dobre. A ešte jedna skutočnosť je nesmierne dôležitá: v tvorbe a postojoch Ivana Štrpku i ďalších dvoch Osamelých bežcov je aj po desaťročiach stále aktuálny dôraz na identitu života a poézie a ich chápanie poézie ako pohybu k ľudskosti. Vidí sa mi, že to je program, ktorý má neohraničenú platnosť.

Vlajka Modrý Peter sa na lodi vztyčuje vtedy, keď je pripravená vyplávať. Tvoje vydavateľstvo úspešne preplávalo niekoľko búrok a stále je na mori slovenskej literatúry – poézie. Dalo by sa takéto podobenstvo použiť aj na slovenský amatérsky umelecký prednes?

Čo by mali recitátori, siahajúci po poézii, v prvom rade urobiť pri výbere básne?

Už sama podstata umeleckého prednesu poézie a prózy neumožňuje, aby sa tejto činnosti venovalo veľké množstvo ľudí. Kvôli náročnosti a intelektuálnemu výkonu, ktorý si nesporne vyžaduje, ide v podstate o elitnú záležitosť. Nepochybujem však o tom, že vždy bude existovať ten typ čitateľov, ktorých očarenie textom privedie, či bude doslova nútiť k tomu, aby ho vo vlastnej, výsostne autentickej interpretácii ponúkli iným, podobne zameraným ľuďom. Pri výbere básne by mal byť podľa mňa recitátor presvedčený, že sa s textom vďaka jeho prístupu pri prednese niečo zásadné udeje, že mu to ten text ponúka a umožní.

Myslíš si, že interpretácia poézie – ale koniec koncov aj prózy – je minimálne taký tvorivý proces, ako jej písanie? Ak áno, prečo? Ak nie, prečo?

Zhodneme sa na tom, že významovo odomknutá báseň vyžaduje od čitateľa pri recepcii tvorivé nasadenie. Čítanie je teda rovnako ako písanie tvorivá práca. Autor nesmie naznačiť ani viac, ani menej, než by mal. V prvom prípade by spôsobil krízu textu, v druhom krízu jeho čítania. Spomeňme tu tézu Umberta Eca, podľa ktorej pri interpretácii básnických textov nemožno určiť, ktorá je jediná správna či akceptovateľná, zatiaľ čo možno pomerne spoľahlivo rozhodnúť, ktoré z interpretácií sú neprípustné.

Pohľad či úsudok porotcu, ktorý je aj básnikom, či prozaikom, musí byť od pohľadu „normálnych smrteľníkov“ logicky iný. Máš pocit väčšej zodpovednosti za svoje hodnotenia? Vyžaduje si to aj detailnú znalosť básnického remesla, alebo – naopak – môže to byť aj na obtiaž?

Myslím si, že všetci porotcovia robia túto prácu s maximálnou možnou mierou zodpovednosti. Ako človek, ktorý básne aj píše, mimoriadne citlivo a kriticky pristupujem jednak k textom, ktoré si recitátori vybrali, a potom aj k zásahom, ktorými chceli text prispôbiť vlastnej

interpretácii. V tejto súvislosti je znalosť „básnického remesla“ užitočná. Ako porotca sa však aj ja neustále učím. V júni som bol v porote celoslovenského kola Hviezdoslavovho Kubína s Alešom Vrzákom a jeho uvažovanie o prednese ma veľmi zaujalo.

Ján Buzássy – tvoj obľúbený básnik – bol dlhé roky porotcom či už na Hviezdoslavovom Kubíne, alebo tu vo ValMeze. Máš pocit, že preberáš jeho štafetu?

Na veľa vecí majú Slováci z pekla šťastie. Medzi nimi aj na básnikov. Bez Buzássyho si súčasnú slovenskú poéziu nemožno predstaviť. Rovnako ako bez Válka, Laučíka, Štrpku či Grocha. Najlepšie Buzássyho texty v podstate ešte za jeho života možno zaradiť medzi tie kanonické. Ako vydavateľ sa chcem pričiniť o to, aby boli čitateľom dostupné aj autorove prvé zbierky básní, preto pripravujem na budúci rok I. zväzok súborného básnického diela Jána Buzássyho. A Buzássy ako porotca? Zažil som ho v tejto role v Kubíne ako recitátor v 80-tych rokoch. Azda teraz trochu aj preberám jeho štafetu – veľmi dúfam, že nesklamem.

Peter Milčák (1966) je básnik a prekladateľ, od roku 1991 vedie svoje vydavateľstvo Modrý Peter. Vydal básnické zbierky Záprah pred zimou (1989), Prípravná čiara 57/Preparation Line 57 (2005), Brum (2012), literárnovednú monografiu Postava a jej kompetencie v rozprávkovom texte (2006) a knihu úvah Mŕtve kvety medzi živými (2017). Knižne publikoval preklady z angličtiny (M. Sweeney, K. Patchen, A. Nowlan, M. W. Sharmat) a poľštiny (H. Poświatowska, M. Świetlicki, D. Koman, W. Bonowicz, B. Zadura, J. Bargielska, Z. Herbert, Cz. Miłosz – obe posledné spolu s M. Milčákom). Pôsobil ako lektor slovenského jazyka a kultúry pre Toronto Catholic District School Board, na Varšavskej univerzite a na Bieloruskej štátnej univerzite v Minsku. Aktuálne pôsobí na Sliezskej univerzite v Katoviciach. Žije v Levoči.

Už máte trému? Už se bojíte?

připravila
Karolína Vlčková

Jste zase tady, u nás ve sklepení. Kamenné stěny, záhadná studna a stoly porotců. Stejně jako loni se vám klepou kolena, potí dlaně, pletou slova... Tak a dost! Nádech. Výdech. Není důvod ke strachu a panice. Vše hravě zvládnete, neboť je vám shůry dáno, jak pravil již Sokrates:

„Ta schopnost, dobře mluvit, není totiž u tebe, jak jsem prve řekl, odborné umění, nýbrž božská síla, jež tebou hýbá, právě tak jako v tom kameni, který pojmenoval Euripidés magnetským. Ten kámen totiž netoliko přitahuje železné kroužky samy, nýbrž i vkládá sílu do těch kroužků, takže mohou zase ony dělat totéž, co ten kámen, přitahovat jiné kroužky. Takže někdy visí velmi dlouhý řetěz kousků železa a kroužků držících se jeden druhého. A u všech jich je ta síla zavěšena na onom kameni. Takto i múza dělá sama některé lidi básnicky nadšenými, a skrze tyto nadšené se zavěšuje řetěz jiných přicházejících v nadšení. (...) Krásné básně nejsou lidské ani díla lidí, nýbrž božské a díla bohů, a básníci či rapsódi nejsou nic než tlumočníci bohů...“

Nebojte se tedy, vyběhněte směle na pódium, abychom my mohli skrze váš projev spatřit krásu múz a bohů.

Řeknu to jen jednou a víckrát ne

připravil
Aleš Linduška

Když začne padat listí a nízké podzimní slunce barví šípky do ruda, vím, že přichází čas poezie. Verše mne obejmou stejně neodbytně jako pavučina babího léta, které si hledá nový obzor ve větru. Už jsem ale stavěl i prvního sněhuláka, když zněly verše na zámku. To jsem byl však ještě student a mládím voněl čas. Jako prošedivělý kantor někdy v hrubé polovině své pozemské pouti už se tak nedojímám, přesto jsem rád za ten čas. Nutí mě to vzpomenout si, čím vším pro mne poezie v životě byla a stále je, bude tu se mnou, jako tahle vzpomínka.

Začal jsem trochu nostalgicky, vzpomínka na Hrubínovu Hirošimu mi však v těchto časech někdy kazí klidné spaní. Básníci jsou tu, aby světu připomněli, že se musí žít, ne zbůhdarma umírat. Hrdinství zní z husitských chorálů, ale kdo pochová tolik zmařených nadějí a tužeb. Válka je vůl a nic na tom nezměníme. Jen vytrvat a nedat průchod beznaději. Slunce zítra vyjde zas.

Už slyším ale život a mladou radost veršů v řeči krásně vázaných, už slyším zase rytmus srdcí netrpělivých a tolik nadějí a přátelství v nich. Vítej, slovenčino, jak líbezně mi zníš. Valašsko je krajem poezie, slunce je nízké, ale bylo tolik pěkných dní a jablka voní, sladký mošt a dědova pálenka přinesou nám všem dobrou náladu a lehké spaní. Sladký je život na zámku, když v základech mu zní poezie, nese ji hlas lidí, kteří nemarní čas a prožívají okamžik krásy i utrpení, jak si to žádá odkaz básníka.

Festival poezie není sen, je to naše skutečnost, kterou jsme si nedali vzít. Skutečnost, na které trváme a s níž chceme dál žít, bez ohledu na to, kolik ponorek nás straší v oceánech, kolik železných havranů ještě vzlétne do nebes. My zpíváme o životě, o vlaštovkách, které nám po slunovratu vrátí lásky čas a jarní snění. Nám znovu usedne čáp na komín gobelínky a rozletí se údolím Bečvy zvěstovat všem štěstí a krásný čas dětí, čas smíchu a her. Potřebujeme ten čas poezie, než přijde dušičkové rozjímání, než zapálíme svíčku těm, kterým zbyl už jen epitaf.

Padá listí ze stromu a zima chce strašit nás. Proč se bát, Je nás tu mnoho dobrých lidí, kteří jeden druhému uvaří čaj a přidají i dobré slovo a naději vtisknou i času vloček a mrazivých rán. Poezie je tu s námi a bude tu zas, tu energii nelze zmást, ani když den se zkrátil a slunce paprsek čeká dlouho na své sólo. Nejsou to špatné dny, když zní zas u Žerotínů verše milé, tato kratochvíle nezahyne, říkám jednou pro vždy a už víckrát ne. Tady není tvoje místo, ocelový havrane.

TIRÁŽ

Festivalové listy 57. ročníku Mezinárodního festivalu poezie

Šéfredaktor: Karel Prokeš

*Redaktoři: Jiří Jurečka, Marek Adamík,
Peter Zemaník, Aleš Linduška, Erik Zabrucký, Karolína Vlčková*

Sazba, grafika: Ondřej Smolka

sponzoři festivalu

MINISTERSTVO
KULTURY

Státní fond kultury ČR

Zlínský

kraj

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

